

Nem szólva a kisebb helyekről, ahol útközben egy-két estén játszott, Miskolc, Kolozsvár, Kassa, Pest, Buda, Arad, Abrudbánya, Temesvár, Pozsony, Debrecen, Szekesfehérvár, Eger, Nagyvárád, Eperjes, Komárom, Pécs, Győr, Nagykálló, Marosvásárhely, Szeged, Zalaegerszeg, Sopron, Sátoraljujhely, Brassó, Szombathely ünnepek színpadjaikon. A pesti, budai, szekesfehérvári, kassai, kolozsvári, dunántúli társaságok lelke, fenntartója volt, mert csodálatos zengésű, tisztá szopránja, tökéletes énektudása, egyéniségének bája, mesteri színjátszóképesége, nagy drámai ereje, páratlan kómikai vénája a színpad legtöbb oldalú művésznőjévé tette. Így aztán műsora csaknem egy — a korabeli magyar színpad műsorával. Ha az 1815—1840. közti évek színlapjait átnézzük, az ő nevével találkozunk legsűrűbben. Ő az, aki a »Csörgősipka, vagy a jóltevő zarándokok« Zenaidáját s a »Pikkó herceg és Jutka Perzsi« Jutkáját éppen olyan diadalra tudta vinni, mint »Hamlet« Opheliáját, a »Velencei kalmár« Porciáját, vagy Klingemann »Dr. Faust« című rémdrámájának Katalinját. Nemkülönb. ő volt a páratlan Rosina a »Szevillai borbély«, a »Norma« és hasonló operákban. Kétségtelen, hogy a komoly drámai szerepekben gyengébb volt, de a vígjátéki és naiv szerepekben kitűnő, operában pedig utólréhetetlen. Hatását a közönségre mi sem jellemzi inkább, mint vendégfellépte a pesti Városi Színházban, a mai Vörösmarty-téren állott pompás muzsatemplomban, ahol egy akkor nagyon körülrajongott német énekesnő vendégjátéka után, a német színészek előadásán vendégül fellépett és németül énekelve úgy elragadta közönségét, hogy az előbb oly lángolva ünnepelet német vendégművésznő egyszeribe el volt felejtve. (1823. márc. 29. »Svájai család« = Emeline; máj. 17. »Tancred« = Amenaide). Művészetének titka azonban nem egyedül Istentől nyert nagy tehetségében állott, de abban a végtelen lelkiismeretességben, komoly odaadásban is, amellyel minden szerepét játszotta. A szerepbe való elmélyedés, annak külső és belső jellemzése, a mindig meglepő és ízléses öltözködés volt, ami diadalt szerze számára s innen van, hogy korának közönsége előtt feledhetetlen volt és maradt és nem egyedül a színpadon

voltak rajongói, de az életben is a legelőkelőbb közönség tisztetét és szeretetét is meg tudta nyerni. Életének három regényét ismerjük, az első a Prepeliczay-estet, mely drámai végkifejlesztéssel, a második a Szentpétery-estet, mely csaknem hétköznapi drámaiságával, a harmadik a gróf Csáky-estet, mely kedves romantikájával hat. Az utóbbit dolgozta fel szabadon Herczeg Ferenc »Déryné ifjasszony« című színművében. A Pesten megnyílt első állandó magyar színház az ő ábrándjának is valóra-válását jelentené. De azon a verőfényes, izzó augusztusi napon, amikor annak kapui megnyíltak, ő már túl volt a negyven esztendőn. Finom kis filigrán alakja megváltozott, arca kerekké vált s géniuszának ragyogó csillaga leáldozóban volt. Első énekesnőnek szerződtette Pestvármegye nagy-névé alispánja, aki a színházat igazgatta, de alig tudott szerepet kapni már, aztán jött a kitűnő fiatal Schodelné (Klein Róza), mint külföldön is nagyrabecsült énekesnő és Dérynének be kellett látnia, hogy számára a pesti deszkákon nem derül a megszokott diadal fénye. El is hagyta hamarosan, aztán újra elment, szeretett Kolozsvárját gyönyörködtetni, ahol a régi szeretet várt reá, majd egy időre ismét visszatér Pestre, de megint nem soká bírja ki. Ekkor már férje, — aki elhagyja a színpadot, Diósgyőrött ispán lett — nagyon csalogatja magához és immár nem hiába. 1852-ben búcsút mond a színpadnak és elfogadja a csendes otthon, ahol a gazdaság sok apró csinja-binja leköti. Nyugodtan él ott tíz esztendeig, amikor férje meghal s ekkor kel utoljára útra, hogy Miskolcon lakó Johanna nővérénél, özvegy Kilényi Dávidnénál vonja meg magát s ahol sok nélkülözés és szenvedés mellett várja be azt a pillanatot, amikor az élet kárpitja végleg legördül és az az élet következik, amelyik örökké olyan fényes, mint amilyennek megálmodta azt az életet, mely valóban több árnyat vetett, mint fényt sugárzott reá. Déryné nevét nemcsak a színészettörténet őrzi legfényesebb lapján. Irodalmunkban az ő egyénisége, szelleme, kedélye örökkévalóvá lett egy alkotásával, melyet élete estéjén hálából nyújtott egy jóakarójának. Ez terjedelmes naplója, mely életsorát részletesen és csodálatraméltó pontossággal 1842. már-